

УНІФІКАЦІЯ ФУНКЦІЙ ІНСТИТУТІВ СПІЛЬНОГО ІНВЕСТУВАННЯ

М. О. ДУДА

(Вищий навчальний заклад Укоопспілки
«Полтавський університет економіки і торгівлі»)

Анотація. У статті охарактеризовані різноманітні функції інститутів спільного інвестування (ІСІ), визначені науковцями. Надано власну класифікацію та перелік функцій цього суб'єкта фондового ринку.

Ключові слова: інститути спільного інвестування, функції ІСІ, загальні функції, спеціалізовані функції.

Входження України до Європейського Союзу сприятиме розвитку та становленню ефективного фондового ринку, який має можливість підвищити конкурентоспроможність вітчизняної економіки. Процес купівлі-продажу цінних паперів може бути забезпечений інститутами спільного інвестування, а саме корпоративними та пайовими інвестиційними фондами, які є одними з найактивніших учасників фондового ринку більшості європейських країн.

Дослідження, пов'язані з діяльністю інститутів спільного інвестування (ІСІ), актуальні в Україні на сучасному етапі, оскільки ІСІ мають значний потенціал, і за допомогою ефективною реалізації функцій яких можна досягти поштовху економічного розвитку фондовому ринку.

Вагомий внесок у визначення основних функцій ІСІ зробили такі вчені: О. М. Діба, О. О. Євтушенко, І. Б. Олексів, К. В. Клименко, Т. Б. Кублікова, І. Р. Шпакович та ін.

Проте питання переліку функцій саме інститутів спільного інвестування залишається все ще недостатньо вивченим, його потрібно ще досліджувати.

Мета статті – уніфікація визначених функцій ІСІ різними вітчизняними науковцями та формулювання власної класифікації.

Щоб розв'язати ці проблеми, ми поставили такі завдання:

1. Охарактеризувати різні функції ІСІ, визначених вітчизняними науковцями, вказати їх переваги й недоліки.

2. Уніфікувати погляди на функції ІСІ.

3. Здійснити формулювання власної класифікації та переліку головних функцій ІСІ.

В Україні на сучасному складному етапі ІСІ не досягли відповідного рівня піднесення, проте саме ці фінансові інститути можуть сприяти розвитку інвестиційних та інноваційних процесів за допомогою ефективною реалізації функцій цих суб'єктів фондового ринку. Тому необхідно розпочати з дослідження вже існуючих класифікаційних ознак і функцій ІСІ.

Основні функції ІСІ, за підходом К. В. Клименко [2] представлені 2 групами:

1) загальні, до яких зараховують:

- акумулювання (залучення) грошових коштів інвесторів з метою отримання прибутку від вкладення їх у цінні папери інших емітентів, корпоративні права та нерухомість;
- активізація механізмів трансформації заощаджень в інвестиції;
- регіональна трансформація капіталів збалансовує попит і пропозицію на фінансові ресурси у регіонах;
- зниження відсоткових ставок.

2) спеціальні, що включають в себе:

- економію на масштабах операцій;
- оптимізацію податкового навантаження інвестиційної діяльності;

- розв'язання проблеми ліквідності вкладень інвесторів залежно від типу інвестиційного фонду;
- подолання бар'єрів невизначеності;
- професійний відбір об'єктів інвестування, оскільки саме інвестиційні фонди нагромаджують і аналізують інформацію про потенційні об'єкти інвестування;
- диверсифікація активів і уникнення ризиків інвестування;
- управління економічними ризиками;
- контрольні функції;
- функції інформаційно-консультаційного характеру: інформаційне посередництво в прямій формі та інформаційне посередництво в непрямій (опосередкованій) формі;
- соціальні функції інститутів спільного інвестування [2].

Підхід К. В. Клименко досить розширений, на нашу думку, і деякі функції є ідентичними, наприклад, «диверсифікація активів та уникнення ризиків інвестування» та «управління економічними ризиками», ефективне управління буде включати диверсифікацію активів, за допомогою якої можна «уникнути» або «захистити активи інвесторів та мінімізувати такі ризики», тому ці функції можна об'єднати.

Контрольну функцію не в повній мірі можна зарахувати до функцій ІСІ, адже це, швидше за все, функції держави, оскільки «законодавчі обмеження» та «формування інвестиційного портфеля, залучення коштів, участі в операціях на фондовому ринку, контроль за діяльністю з управління активами», встановлені Законом України «Про інститути спільного інвестування» від 5 липня 2012 р.

Т. Б. Кублікова доцільно акцентує увагу на такій функції ІСІ як «відділення функцій управління від володіння ІСІ», визначаючи, що «у інвестиційних фондах функції з управління активами і підтримці життєдіяльності інвестиційного фонду делеговані власниками їх агентам в особі управляючої компанії» [3], тобто безпосереднє управління цінними паперами ІСІ здійснює компанія з управління активами.

Т. Б. Кублікова відзначає [3], що в інвестиційних фондах застосовуються дві моделі під-

тримки ліквідності, що випускаються ними, цінних паперів залежно від типу ІСІ.

Першу модель застосовують відкриті інвестиційні фонди, компанія з управління активами, які безпосередньо або через призначених ними агентів забезпечують погашення цінних паперів інвестиційного фонду за ціною погашення на першу вимогу власників цінних паперів. Для забезпечення ліквідності цінних паперів відкритих інвестиційних фондів використовується первинний ринок.

Друга модель застосовується для закритих інвестиційних фондів, і передбачає, що емітент цінних паперів закритого інвестиційного фонду не викупує випущені їм коштовні папери у їх власників. Ліквідність випущених ним цінних паперів забезпечується на вторинному ринку цінних паперів [3].

Для інтервальних інвестиційних фондів ліквідність цінних паперів також забезпечується на вторинному ринку, при цьому їх реалізацію забезпечують власники фінансових інструментів.

Функції «перерозподіл на взаємовигідних умовах грошових коштів підприємств із метою їх ефективнішого використання» та «вплив на грошовий обіг та прискорення обороту капіталу, що сприяє активізації економічних процесів», визначені О. М. Дибодою та О. О. Євтушенко, є дещо загальними, оскільки можуть бути застосовані і до інших суб'єктів господарювання, таких як, наприклад, банківські установи [1].

Уніфікація функцій ІСІ, визначених різними науковцями, приведена в табл. 1.

І. Б. Олексів та І. Р. Шпакович запропонували виокремити такі функції ІСІ [5]:

1) Загальносоціальна функція визначає напрям діяльності, спрямований на задоволення інтересів інвесторів.

2) Функція захисту інвесторів спрямована на захист персональних даних кожного вкладника. ІСІ в процесі своєї діяльності накопичують інформацію про вкладників і «зобов'язані забезпечити захист цих даних від незаконної оброблення, у тому числі від втрати, незаконного або випадкового знищення, а також від незаконного доступу до них» [4].

Таблиця 1

Уніфікація функцій ІСІ, (складено автором на основі [1–3, 5])

Функції	Автори			
	О. М. Диба та О. О. Євтушенко	Т. Б. Кублікова	К. В. Клименко	І. Б. Олексів та І. Р. Шпакович
1. Мобілізація засобів приватних інвесторів	+	+	+	
2. Формування ринкових цін на цінні папери ІСІ; відділення функції управління від володіння власністю		+		
3. Забезпечення ліквідності цінних паперів ІСІ		+	+	
4. Забезпечення розрахунків по операціях з цінними паперами ІСІ		+		
5. Управління ризиками під час здійснення операцій із цінними паперами ІСІ	+	+	+	
6. Операції, пов'язані з експортом-імпортом інвестиційних активів	+			
7. Соціальна функція			+	+
8. Захист інтересів інвесторів				+
9. Інформаційна функція			+	+
10. Регулююча				+

3) Інформаційна функція – спрямована на організацію та забезпечення постійного доступу до інформаційної бази даних про діяльність інвестиційного фонду для державних органів (Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку, Державна податкова служба, саморегулювальні організації). Таку функцію виокремлює і К. В. Клименко [2], проте вона має інший зміст і передбачає «продуктування інформації щодо різноманітних можливостей вкладення коштів вкладниками шляхом проведення консультацій індивідуальних інвесторів з питань інвестування, різні види економічного аналізу можливих напрямів інвестування, видання різноманітних бюлетенів економічної інформації». Тому інформаційна функція ІСІ, охарактеризована К. В. Клименко та І. Б. Олексів, не тотожні.

4) Регулююча функція спрямована на зумовлене усунення певного фактора, який ви-

ник (наприклад: врегулювання взаємовідносин вкладників у разі конфлікту; ліквідація наслідків, спричинених невдалим інвестуванням) [5].

Підхід І. Б. Олексів та І. Р. Шпакович до виокремлення функцій ІСІ є дещо вузьким, оскільки він не виокремлює конкретних функцій щодо діяльності ІСІ на фондовому ринку, а лише передбачає, що ці інститути здійснюють «організацію та забезпечення постійного доступу до інформаційної бази даних про діяльність інвестиційного фонду для державних органів» і «захист персональних даних кожного вкладника».

Доречним є поділ функцій ІСІ К. В. Клименко на загальні та специфічні, проте необхідно додати, що вони розподіляються за сферами застосування, оскільки загальні застосовуються до інвестиційного ринку взагалі, а специфічні – до окремих фінансових операцій.

Узагальнюючи підходи науковців [1–3, 5], можна виокремити такі головні функції ІСІ залежно від сфер застосування:

1. Загальні:

- залучення інвестицій із різноманітних джерел фінансового забезпечення діяльності ІСІ для отримання прибутку за допомогою вкладення цього капіталу у випущені іншими емітентами цінні папери, корпоративні права та нерухомість;

- сприяння трансформації заощаджень населення в інвестиційні ресурси задля покращення інвестування, адже в умовах незначного припливу іноземного капіталу та дефіциту Державного бюджету України основним джерелом фінансового забезпечення діяльності є заощадження населення;

- формування ринкових цін на цінні папери в залежності від попиту та пропозиції;

- сприяння ліквідності цінних паперів.

2. Специфічні функції включають:

- соціальна функція, адже ІСІ можуть здійснювати діяльність не лише задля отримання економічного ефекту, а й для одержання соціального, наприклад, підвищення якості життя людей унаслідок соціальної інвестиційної діяльності та розширення ринку збуту фінансових активів і фінансових інструментів ІСІ;

- зниження ризику інвестування за допомогою диверсифікації фінансових вкладень у різні фінансові інструменти, тобто управління ризиками при здійсненні операцій із цінними паперами;

- підвищення інформованості населення щодо переваг вкладень в ІСІ та проведення консультацій інвесторів щодо здійснення вкладень у конкретні напрями інвестування.

Отже, за сферами застосування виокремлюємо такі види функцій:

1. Загальні: залучення інвестицій із різноманітних джерел фінансового забезпечення діяльності ІСІ; сприяння трансформації заощаджень населення в інвестиційні ресурси; формування ринкових цін на цінні папери в залежності від попиту та пропозиції; сприяння ліквідності цінних паперів.

2. Специфічні: соціальна функція; зниження ризику інвестування за допомогою диверсифікації фінансових вкладень у різні

фінансові інструменти; підвищення інформованості населення щодо переваг вкладень в ІСІ і проведення консультацій інвесторів щодо здійснення вкладень у конкретні напрями інвестування.

Наступним доцільним етапом нашого дослідження буде визначення основних джерел фінансового забезпечення функціонування ІСІ, які можна застосувати в сучасних складних умовах розвитку фондового ринку.

ЛІТЕРАТУРА

1. Диба О. М. Інститути спільного інвестування: світовий досвід і реалізація його в Україні / О. М. Диба, О. О. Євтушенко // Вісник кредитно-економічного факультету Київського національного економічного університету ім. Вадима Гетьмана. – 2011. – Вип. 2. – С. 33–40.

Dyba O. M. Instytuty spilnoho investuvannia: svitovyi dosvid i realizatsiia yoho v Ukraini / O. M. Dyba, O. O. Yevtushenko // Visnyk kredytno-ekonomichnoho fakultetu Kyivskoho natsionalnoho ekonomichnoho universytetu im. Vadyma Hetmana. – 2011. – Vyp. 2. – S. 33–40.

2. Клименко К. В. Інститути спільного інвестування: сутність, функції та місце в економічній системі [Електронний ресурс] / К. В. Клименко. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1874>. – Назва з екрана. – Дата перегляду: 06.08.2015.

Klymenko K. V. Instytuty spilnoho investuvannia: sutnist, funktsii ta mistse v ekonomichnii systemi [Elektronnyi resurs] / K. V. Klymenko. – Rezhym dostupu: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1874>. – Nazva z ekrana. – Data perehliadu: 06.08.2015.

3. Кублікова Т. Б. Основні функції ринку цінних паперів інститутів спільного інвестування / Т. Б. Кублікова // Вісник Криворізького економічного інституту КНЕУ. – 2009. – № 3 (19). – С. 89–92.

- Kublikova T. V. Osnovni funktsii rynku tsinykh paperiv instytutiv spilnoho investuvannia / T. V. Kublikova // Visnyk Kryvorizkoho ekonomichnoho instytutu KNEU. – 2009. – № 3 (19). – S. 89–92.
4. Про захист персональних даних : Закон України від 19 квітня 2014 р. № 1170-18 // Відомості Верховної Ради України. – 2014.
- Pro zakhyst personalnykh danykh : Zakon Ukrainy vid 19 kvitnia 2014 r. № 1170-18 // Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy. – 2014.
5. Олексів І. Б. Особливості функціонування інститутів спільного інвестування / І. Б. Олексів, І. Р. Шпакович // Науковий вісник НЛТУ України. – 2014. – Вип. 24.7 – С. 268–273.
- Oleksiv I. V. Osoblyvosti funktsionuvannia instytutiv spilnoho investuvannia / I. V. Oleksiv, I. R. Shpakovych // Naukovyi visnyk NLTU Ukrainy. – 2014. – Vyp. 24.7 – S. 268–273.

М. А. Дуда (Высшее учебное заведение Укоопсоюза «Полтавский университет экономики и торговли»). **Унификация функций институтов совместного инвестирования.**

Аннотация. В статье рассмотрены различные функции институтов совместного инвестирования (ИСИ), определенные учеными, и проведена их характеристика. Предоставлено собственную классификацию и перечень функций этого субъекта фондового рынка.

Ключевые слова: институты совместного инвестирования, функции ИСИ, общие функции, специфические функции.

M. Duda (Poltava University of Economics and Trade). **Unification features of collective investment institutions.**

Summary. The article describes the various functions of collective investment institutions (CII), by scientists and held their characteristics. Courtesy own classification and the functions of the entity the stock market.

Keywords: collective investment institutions, function of collective investment institutions, general function, specific functions.